

KOLMAS SEKTOR P2NC.00.718

Veebikursuse materjal

Koostaja: Aet Kiisla MSc

Narva 2010

Euroopa Liit
Euroopa Sotsiaalfond

Eesti tuleviku heaks

TARTU ÜLIKOOL
NARVA KOLLEDŽ

Sissejuhatav loeng	2
Ainekava vorm	2
MTÜ, SA, seltsing.....	5
Mittetulundusühingud	5
Sihtasutused.....	7
Seltsingud	7
Kodanik. Kodanikuühiskond.....	8
Kodanik	9
Kodanikuühiskond	10
Vabatahtlik tegevus	11
Ajalugu ja tegevusvaldkonnad	13
Kodanikuliikumine.....	13
Mittetulundusühingud valdkondade kaupa	14
EMSLi rahvusvaheline tegevus.....	14
Avaliku ja kolmanda sektori suhete mudelid	15
Sektorite vahelised suhted	17
Teenuse üleandmine	17
Kaasamine	18
Rahastamine	19
Turundus mittetulundussektoris	19
Konspekt „Marketing – võimalus ja vahend tulemuste saavutamiseks“ Kristina Mänd	19
Persoonibränd	23
Seminarid	23
Seminar Eesti erakondadest	23
Seminar rahvusseltsidest	24
Seminar PPPst	24
Seminar riigiportaalis	25
Seminar mittetulunduslikust ja sotsiaalsest reklaamist	25

Sissejuhatav loeng

Tere tulemast aine Kolmas sektor veebikursusele. Aine toimub osaliselt veebis Moodle keskkonnas, osaliselt auditoorselt. Silmast silma kohtumistel asetame pearõhu seminaridele, mis tähendab, et eelduseks on vastava loengumaterjali iseseisev läbitöötamine.

Iseseisva töö puhul panete tähele, et osa teksti on lühidalt siiasamasse materjali paigutatud, osale informatsioonile on aga lingitud. Õppeaine läbimiseks ei piisa käesolevas materjalis sisalduva teksti läbivaatamisest, vaid on tõepoolest vaja tutvuda ka informatsiooniga nende linkide taga. Mõne teema juures on ka videoklippe teema avamiseks või illustreerimiseks. Osad videoklipid on youtube'st, osad spetsiaalselt selle kursuse tarvis tehtud.

Aine läbimisel on mitu etappi. Hinnatakse kahte kodutööd, kontrolltööd, vabatahtlikku tööd ja eksamit. Täpsemaid kirjeldusi ja osakaalusid näeb lisatud ainekavas ja ka ülesande püstituses endas. Kõik peale vabatahtliku tegevuse on kohustuslikud hinde elemendid. Ülesannete esitamine ning kontrolltöö ja eksami sooritamine toimub Moodle kaudu.

Aine veebiversiooni on lisatud kodanikuühiskonna lühisõnastiku veelgi lühendatud versioon. Sõnastikku saab eraldiseisvalt vaadata ja seda peakski tegema kohe pärast sinse sissejuhatava teksti läbilugemist, ent kõik loengu tekstides esinevad sõnastiku-mõisted on värvilisel taustal ja sõnal klikkides avaneb selgitus. Soovitan seda võimalust kindlasti kasutada, see parandab oluliselt tekstist arusaamist. Igal mõistel on ka venekeelne selgitus, mis peaks toetama emmas-kummas suunas keeleõpet.

Enim kasulikku materjali aine omandamiseks leiab aadressil <http://www.ngo.ee/>. See on Eesti Mittetulundusühingute ja Sihtasutuste Liidu (EMSL) hallatav lehekülg. Soovitan liituda ka uudiskirjaga, kus pakutakse nii projektiraha, koolitusi, konverentse, kui töökohti.

Ainekava vorm

1	ÕPPEAINE NIMETUS EESTI JA INGLISE KEELES	Kolmas sektor Nonprofit Sector
2	ÕPPEAINE KOOD	P2NC.00.718
3	MAHT (AP/ECTS)	2AP/3ECTS
4	VASTUTAV ÕPPEJÕUD/ KVALIFIKATSIOON (KUI ÕPPEAINET VIIB LÄBI MITU ÕPPEJÕUDU, SIIS ESITADA KÕIGI (KÜLALIS)ÕPPEJÕUDUDE NIMED JA KVALIFIKATSIOONID)	Aet Kiisla MSc avaliku halduse lektor
5	KINNITAMINE (ÕPPEKAVA PROGRAMMIJUHT, KUUPÄEV)	Aet Kiisla 21.08.10
6	ÕPPETÖÖ KEEL	eesti
7	SIHTGRUPID (KUULAJASKOND, ÕPPEASTE)	Kohaliku omavalitsuse korraldus, Noorsootöö Rakenduskõrgharidus
8	ÕPPEAINE LÄBIMISE EELTINGIMUSED (KOHUSTUSLIKUD JA SOOVITUSLIKUD EELDUSAINED, EELNEVALT OMANDATUD)	-

	KVALIFIKATSIOON JMS), ÕPPEAINES OSALEMISE PIIRANGUD (OSALEJATE PIIRARV JMS)	
9	ÕPPEAINE ÜLDEESMÄRGID	Kasvatada tulevaste ametnike teadlikkust kodanikuühiskonna protsessidest ja põhimõtetest, õpetada ühiskondlikult vastutustundlikku käitumist
10	ÕPPEAINE ÕPIEESMÄRGID (ÕPIVÄLJUNDID EHK OMANDATAVAD/ ARENDATAVAD/ERIALASED TEADMISED JA OSKUSED, ÜLDPÄDEVUSED JMS)	Anda ülevaade kolmanda sektori toimimisest. Aine lõppedes tunnevad üliõpilased kodanikuühiskonna toimimise põhimõtteid; oskavad olla head kodanikud; mõistavad ühiskondlikus tegevuses osalemise olulisust kodanikule ja riigile; on omandanud kogemuse tegutseda vabatahtlikuna.
11	HINDAMISVIISID JA - KRITERIUMID, HINDAMISE TOIMUMISE AEG (VAHEARVESTUSED JMS) EKSAMILE/ ARVESTUSELE/ KORDUSEKSAMILE PÄÄSEMISE TINGIMUSED, VÕLGNEVUSTE LIKVIDEERIMISE VÕIMALUSED JMS	10% 1. kodutöö 10% 2. kodutöö 20% kontrolltöö 10% reaalne vabatahtlik töö (pole kohustuslik) Kahe kodutöö ja kontrolltöö positiivne sooritamine on eksamile pääsu eelduseks, eksam moodustab 50% lõpphindest.
12	ÕPPEAINE SISU (LÄBITAVAD TEEMAD JMS) LÜHIKIRJELDUS	Mittetulundusühingute, sihtasutuste ja seltsingute olemus, juriidiline taust Kodanikuühiskonna olemus, kodaniku võimalused ühiskonna mõjutamiseks Kodanikuühiskonna ajalugu Sektoritevahelised suhted, PPP Turundus mittetulundussektoris Rahvusvahelised suhted, katusorganisatsioonid
13	TÖÖMAHUD JA -VORMID (ISESEISEV TÖÖ, AUDITOORNE TÖÖ: LOENG, SEMINAR; KOLLOKVIVUM; PRAKTIKUM E-ÕPE, PRAKTIKA JMS)	<u>Kokku</u> 16 tundi loenguid+20 tundi seminare+44 tundi iseseisvat tööd Iseseisev töö seisneb kahe kodutöö kirjutamises ning vabatahtlikuna tegutsemises. Loengutes käsitletakse teemasid teoreetiliselt, antakse vajalik info; seminaris tehakse praktilisi harjutusi, grupitöid, rollimänge – kinnistamaks teoorias läbitut.
14	AJAKAVA	<u>Loengud</u> 1. Sissejuhatus.Mõisted. 2. MTÜ, SA, seltsing. 3. MTÜ, SA, seltsing. 4. Kodanik, kodanikuühiskond (EKAK) 5. Kodanik, kodanikuühiskond (EKAK) 6. Vabatahtlik tegevus. 7. Ajalugu ja tegevusvaldkonnad 8. Avaliku ja kolmanda sektori suhete mudelid 9. Suhted avaliku ja erasektoriga, teenuse üleandmine 10. Suhted avaliku ja erasektoriga, teenuse üleandmine 11. Kontrolltöö 12. Ühenduste rahastamine

		<p>13. Turundus mittetulundussektoris</p> <p>14. Turundus mittetulundussektoris</p> <p>15. Katusorganisatsioonid, rahvusvaheline tegevus. 2. kodutöö esitamise tähtpäev.</p> <p>16. Külalislektor</p> <p><u>Seminarid</u></p> <p>1. Case study (Rahvusseltsid Narvas; Sotsiaalselt vastutustundlikud ettevõtted – Ida-Virumaa näiteid; Turundusplaan ühele teenusele; Kodanikupäeva ürituse plaan kolledžis; Mainekujundus jne)</p> <p>2. Kodutööde suuline tutvustus</p> <p>3. Vabatahtliku töö suuline tutvustus (gruppide kaupa)</p>
15	ISESEISEV TÖÖ (ISESEISVATE TÖÖDE LOETELU JA JUHEND NENDE TEGEMISEKS)	<p>Reaalne vabatahtlik töö - vähemalt üks päev kursuse toimumise jooksul + kirjalik lühiülevaade</p> <p><u>1. kodutöö</u> Valida üks teema: „Kuidas olen mina hea kodanik?” või „Mida teha valimistel osalejate protsendi suurendamiseks?”, 1 lk</p> <p><u>2. kodutöö</u> referaat: ühe MTÜ, SA ja seltsingu kirjeldus ja tööanalüüs – kokku 2 lk</p> <p>Kodutööd saata aet.kiisla@ut.ee</p>
16	KOHUSTUSLIKUD JA SOOVITUSLIKUD ÕPPEMATERJALID	<p><u>Kohustuslikud loengumaterjalid:</u></p> <p>NGO Sustainability Index http://www.ngo.ee/index</p> <p>Kodanikuühiskonna lühisõnastik Mikko Lagerspetz 2007 (saadaval www.ngo.ee)</p> <p>Vabaühenduste arengust Eestis: Ülevaade 2005. (saadaval www.ngo.ee)</p> <p>Mittetulundusühingute seadus</p> <p>Sihtasutuste seadus</p> <p>Võlaõigusseadus</p> <p><u>Soovituslikud loengumaterjalid:</u></p> <p>Kohaliku omavalitsuse üksuste avalike teenuste lepinguline delegeerimine kodanikeühendustele, Praxise uuringu lõpparuanne www.ngo.ee/uuringud</p> <p>Kaasamise hea tava www.ngo.ee/kaasamine</p> <p>Teenuste üleandmise hea tava www.ngo.ee/teenused</p> <p>Rahastamise hea tava www.ngo.ee/rahastamine</p> <p>Marketing – võimalus ja vahend tulemuste saavutamiseks Kristina Mänd</p> <p>Kaasamisvormid – ülevaade ja kasutusvõimalused. Praxis 2005</p> <p>Eesti kodanikuühiskond. Ülevaade Eesti Kodanikuühiskonna Arengu Kontseptsiooni rakendamisest. (saadaval www.ngo.ee)</p>

MTÜ, SA, seltsing

Mittetulundusühingud

Mittetulundusühingute tegevuseks üks peamisi õigusakte on Mittetulundusühingute seadus <https://www.riigiteataja.ee/ert/act.jsp?id=13278757>.

Mittetulundusühing on isikute vabatahtlik ühendus, mille eesmärgiks või põhitegevuseks ei või olla majandustegevuse kaudu tulu saamine. Mittetulundusühingu tulu võib kasutada üksnes põhikirjaliste eesmärkide saavutamiseks. Mittetulundusühing ei või jaotada kasumit oma liikmete vahel.

Mittetulundusühingu liikmeks võivad olla füüsilised või juriidilised isikud.

Mittetulundusühingul peab olema vähemalt kaks liiget.

Mittetulundusühingu kõrgeimaks organiks on selle liikmete üldkoosolek. Üldkoosolekul võivad osaleda kõik mittetulundusühingu liikmed. Üldkoosolek võtab vastu otsuseid kõikides mittetulundusühingu juhtimise küsimustes, mida ei ole seaduse või põhikirjaga antud juhatuse või mittetulundusühingu muu organi pädevusse. Üldkoosolek teostab järelevalvet teiste organite tegevuse üle. Selle ülesande täitmiseks võib üldkoosolek määrata revisjoni või audiitorkontrolli.

Mittetulundusühingu põhikirjaga võib näha ette, et üldkoosoleku ülesandeid täidab põhikirjaga määratud ulatuses mittetulundusühingu liikmete poolt ja nende seast valitud volinike koosolek.

Mittetulundusühingul peab olema juhatus, mis seda juhib ja esindab. Juhatusel võib olla üks liige (juhataja) või mitu liiget.

Põhikirjaga võib ette näha, et teatud tehingute tegemiseks määratakse lisaks juhatusele muu organ, mille pädevus ja moodustamise kord nähakse ette põhikirjas.

Juhatus korraldab mittetulundusühingu raamatupidamise vastavalt raamatupidamise seadusele. Pärast majandusaasta lõppu koostab juhatus majandusaasta aruande raamatupidamise seaduses sätestatud korras.

MTÜ tegevuse saab lõpetada; MTÜ-d saavad ühineda ja jaguneda vastavalt MTÜ-de seadusele.

Kõik MTÜ-d ja sihtasutused kantakse vastavasse registrisse. Registrit peavad maakohutute registriosakonnad (registripidajad) oma tööpiirkonnas asuvate mittetulundusühingute ja sihtasutuste kohta. Registrite ja Infosüsteemide Keskuse andmetel on registreeritud ligikaudu 30000 mittetulundusühingut. Tegevusalade ja piirkondade kaupa leiab registriandmed siit:

www.rik.ee/e-ariregister/statistika

Äriregister ning mittetulundusühingute ja sihtasutuste register maakonniti, 1. juuni 2010:

maakond	äriregister kokku	mittetulundusühingute ja sihtasutuste register		mittetulundus- ühingute ja sihtasutuste register kokku
		mittetulundus- ühing	sihtasutus	
Harju Maakohtu registriosakond	80 896	13 612	401	14 013
Tallinn	65 990	10 355	345	10 700
Harju maakond	14 906	3 257	56	3 313
Tartu Maakohtu registriosakond	30 230	7 079	218	7 297
Jõgeva maakond	2 725	572	22	594
Põlva maakond	2 477	547	12	559
Tartu maakond	14 908	3 572	119	3 691
Valga maakond	2 522	675	22	697
Viljandi maakond	4 404	952	28	980
Võru maakond	3 194	761	15	776
Pärnu Maakohtu registriosakond	22 361	5 282	123	5 405
Hiiu maakond	1 175	324	10	334
Järva maakond	2 515	716	15	731
Lääne maakond	2 512	752	20	772
Pärnu maakond	8 945	1 796	41	1 837
Rapla maakond	3 342	767	11	778
Saare maakond	3 872	927	26	953
Viru Maakohtu registriosakond	13 663	4 327	65	4 392
Ida-Viru maakond	8 235	2 959	49	3 008
Lääne-Viru maakond	5 428	1 368	16	1 384
Kokku	147 150	30 300	807	31 107

Õiguslikult on ka partei mittetulundusühing. Sellest tuleneb käesoleva teema seminariülesanne.

Eestis on üle poole MTÜ-dest korteri-, garaaži- ja aiandusühistud MTÜ asutamise kohta põhjalik ja viidetega selgitus asub <http://www.ngo.ee/4652>.

Ühe konkreetse MTÜ tegevusest vaata videot – räägib Jelena Rootamm-Valter ja MTÜ-ks on Meie Kalamaja (<http://www.meie.org.ee/kalamaja.html>).

Sihtasutused

Sihtasutuse loomist ja tegevust reguleerib Sihtasutuste seadus <https://www.riigiteataja.ee/ert/act.jsp?id=13278721>.

Sihtasutus on eraõiguslik juriidiline isik, millel ei ole liikmeid ning mis on loodud vara valitsemiseks ja kasutamiseks põhikirjaliste eesmärkide saavutamiseks.

Sihtasutus asutatakse ühe või mitme asutaja poolt määramata ajaks, seatud eesmärgi saavutamiseni või tähtajaliselt.

Sihtasutuse asutaja võib olla füüsiline isik või juriidiline isik. Sihtasutuse võib asutada testamendi alusel.

Sihtasutuse asutajad ning juhatuse ja nõukogu liikmed vastutavad solidaarselt sihtasutuse asutamisel valeandmete või ebatäielike andmete esitamisega või sissemaksete ebaõige hindamisega või muude kohustuste rikkumisega sihtasutusele tekkinud kahju eest, kui asutaja või juhatuse või nõukogu liige ei tõenda, et ta kahju tekitanud asjaolu ei teadnud ega pidanudki teadma.

Sihtasutuse organid on juhatus ja nõukogu. Juhatuse liikmeks ei või olla nõukogu liige. Nõukogu kavandab sihtasutuse tegevust ning korraldab sihtasutuse juhtimist ja teostab järelevalvet sihtasutuse tegevuse üle.

Juhatus korraldab sihtasutuse raamatupidamise vastavalt raamatupidamise seadusele. Sihtasutuse raamatupidamise aastaaruande audiitorkontrolli kohustus sätestatakse audiitortevuse seaduses.

Sihtasutused võivad ühineda ja jaguneda.

Sihtasutuste näiteid vaata siit: <http://www.eesti.ee/est/riik/asutused/sihtasutused/> ja Narva linna osalusega sihtasutuste nimekiri on siin: http://www.narva.ee/ee/linnakodanikule/kohalik_omavalitsus/linna_osalusega_sihtasutused/page:659. Aastal 2003 sihtasutuste tegevustest tehtud ülevaadet „Eesti sihtasutuste rollid ja tulevikunägemused” vaata kursuse failides.

Kuidas asutada sihtasutust, loe siit: <http://www.ngo.ee/4653>

Seltsingud <http://www.ngo.ee/12887>

Seltsingu tegevust reguleerib võlaõigusseaduse <https://www.riigiteataja.ee/ert/act.jsp?id=13279942> § 580 – 609.

Seltsing on kodanikuühenduse lepinguline vorm, kus koostööpartnerid ehk seltsinglased lepivad kokku oma panuse andmises ühise eesmärgi saavutamiseks. Kuna tegemist pole juriidilise ega füüsilise isikuga, siis seltsingut mittetulundusühingute ja sihtasutuste registrisse ei kanta.

Seltsingu vormis võivad tegutseda väikesed huvialaklubid ja ringid, koorid, orkestrid, aga ka väiksemad külaseltsid jms.

Enamasti pole seltsingutel õigus projektikonkurssidel osaleda, kuna neil puudub raamatupidamine ja aruandluskohustus. Kui aga mõni fond seltsingutele raha eraldab,

nõutakse toetuse kasutamise kohta ka aruannet. Suurema majandustegevuse korral tasub igal juhul MTÜ luua, kuna lisaks mainitule võib suurem läbipaistvus tõsta ka usaldust organisatsiooni vastu. Seltsingu asutamiseks tuleb vähemalt kahel isikul (seltsinglased) sõlmida seltsinguleping.

Seltsingu juhtimises on õigus osaleda igal seltsinglasel ning iga tehingu tegemiseks on vajalik kõigi seltsinglaste nõusolek.

Seltsingulepinguga võib juhtimisõiguse anda ka ühele või mitmele seltsinglasele.

Seltsinglase panuseks võib olla igasugune ühise eesmärgi edendamine, sealhulgas vara võõrandamine seltsingule, vara seltsingu kasutusse andmine või seltsingule teenuse osutamine.

Seltsinglane ei ole kohustatud suurendama kokkulepitud panust ega tegema täiendavaid panuseid. Seltsingu nimel ei saa avalda eraldi pangaarvet, küll aga kuuluvad seltsinglaste vahel jagatud kasumiosad vastavalt seadustele maksustamisele, sest kõik õigused, kohustused ja varad kuuluvad seltsingu liikmetele eraisikutena võrdsetel alustel.

Kuna seltsingu raha käib enamasti läbi mõne liikme erakonto, tasub selleks avada uus konto ja pidada liikumiste üle täpset arvestust juhaks, kui maksukogujad peaks huvi tundma, millised tulud ja kulud olid seltsingu omad ja millised isiklikud.

Juhuslikud näited seltsingutest, mis reageerisid google otsingule:

Eesti Telemeditiini Seltsing, Koduõdede Seltsing, Julius Kuperjanovi Seltsing, Kolga flamencotantsuklubi, Sindi Sõprade Selts, Roheline Urvaste, Esna Küla Seltsing, Värskä Aleviku Seltsing, Maanaiste seltsing, Vaiba-Liine, Taevaskojalased, Saku Valla Diabeetikute Seltsing, Reede, Neeruti külaselts, Pereõdede seltsing, Merendusnõukoda, Pärnumaa Väikemuuseumide Seltsing, Roheline Merivälja, Suurpea Ilu Seltsing, Hargla Külaselts, Külavärv, Sügiskuld, Matsalu Näitemängu Seltsing, Külavanemate seltsing, Ärna seltsing, Maarja-Magdaleena Maarahva Selts, Nobenäpp, Merekivi, Vokiratas, Siuru, Kiiguri, Muusikal, Voka Segakoor, Artes Liberales, Voka, Boamadu, Konju Maanaiste Selts.

Ühe konkreetse seltsingu tegevusest vaata videot (Tanel Mazur Narva Eesti Gümnaasiumi Sõprade seltsingust).

Lisalugemiseks: Kolmas sektor arvupeeglis. Küsitlus- ja statistikaandmeid mittetulundusühenduste ja nendes osalejate kohta 2004 – 2007

<http://www.ngo.ee/orb.aw/class=file/action=preview/id=22832/Kolmas+sektor+arvupeeglis.pdf>

Kolmandast sektorist Ida-Virumaal – vt videot kursuse failides (Krista Pedak, IVEKi mittetulundusühingute konsultant)

Kodanik. Kodanikuühiskond

Selles loengus: kodaniku mõistest, heaks kodanikuks olemisest, kodanikupäevast, kodaniku- või riigiportaalist, osalusdemokraatia võimalustest Eestis, osalusveebist; kodanikuühiskonna mõistest, EKAKist

Kodanik

- Õiguslikult tähendab kodakondsus riigi ja inimese vahelist suhet
- Meie aine kontekstis käsitletakse kodanikuna ühiskonna liiget vaatamata tema kodakondsusele

Hea kodanik <http://www.ngo.ee/15769>:

- tunnetab oma kohta maailmas ja teiste inimeste seas ning mõistab, et elusolendid on asjadest tähtsamad aitab lähedasi ja võõraid ning toetab nõrgemaid
- astub välja ebaõigluse ja vägivalla vastu
- teeb tööd ja õpib kogu elu
- austab oma riiki ja selle tähtpäevi, tunneb põhiseadust ja õigussüsteemi ning täidab seadust ka väikestes asjades
- tunneb huvi ühiskonnas toimuva vastu, on poliitiliselt teadlik, ilmutab kodanikuaktiivsust ega pea end tähtsusetuks inimeseks
- austab inimväärikust, võrdõiguslikkust ja teiste õigust olla erinev
- hoiab loodust, mõtleb ka teistele elusolenditele ja järeltulevatele põlvedele
- tunneb ajalugu ning austab oma ja teiste rahvaste kultuuri
- on aus, lahke, sõbralik ja peab lugu heast naljast

Neid põhimõtteid järgides saab hea kodanik olla igaüks, hoolimata kodakondsusest.

Vaata kindlasti klippe erinevate inimeste arvamusest, mida tähendab olla hea kodanik!

Hea kodaniku multifilmi vaata youtube'ist.

Ajakiri Hea kodanik <http://www.ngo.ee/heakodanik>

Urmo Kübar hea kodaniku projektist vaata youtube'ist.

Kodanikupäeva tähistatakse 26. novembril. Igal aastal on orientiiriks antud ka veidi täpsem teema, nt aastal 2009 oli see „Loovad inimesed – edukas riik“. Sel päeval kutsutakse koolidesse külla tuntud ühiskonnategelasi, korraldatakse viktoriine jms. Kodanikupäeva viktoriinil saab osaleda kontrollimaks oma teadmisi ja võistlemaks teiste teadlike kodanikega. Eelnevate aastate viktoriine saab lahendada siin: <http://www.meis.ee/kodanikupaeva-viktoriin>. Kui eelnevalt tõdesime, et sõnal „kodanik“ on kaks tähendust, siis kodanikupäeva puhul räägitakse mõlemast, kuid veidi rohkem just Eesti kodanikuks olemisest ja kodanikuuhkusest. Narva kolledž on juba mitu aastat korraldanud kodanikunädala üritusi, traditsiooniks on samuti viktoriin, kuid ka lastekodulastele heaks mingis vormis korjanduse läbiviimine (raha, riided, mänguasjad).

Kodanikunädala üritusi korraldab Eesti Kodu Narvas ja vabatahtlikud abilised või ideedegeneraatorid on alati oodatud.

Riigiportaal www.eesti.ee on turvaline internetikeskkond suhtlemiseks riigiga, pakkudes usaldusväärset informatsiooni ja e-teenuseid kodanikule, ettevõtjale ning ametnikule.

Kodanikuportaali X-tee on kodaniku privaatne asjaajamiskeskond, mille vahendusel saab elektrooniliselt teha paljutki sellist, milleks seni oli vaja pabereid täita, kohale sõita ja hulga aega kulutada. Saab tutvuda enda andmetega rahvastikuregistris, haigekassa andmetega, luua endale ametlik e-posti aadress @eesti.ee, tellida endale e-valimiskaart jne.

Seminariülesandeks ettevalmistumiseks vajad ID-kaarti töötavate koodidaga või internetipanga koodi (päris kõiki toiminguid läbi internetipanga siiski teha ei saa).

Inspiratsiooniks vaata youtube'ist klippi e-hääletamisest.

E-hääletamise hea tava klipp vaata youtube'ist.

Osalusdemokraatia

Osalusdemokraatia on demokraatia vorm, mille puhul rahvast kaasatakse otsustusprotsessi.

Osalusdemokraatia on üks kodanikuühiskonna toimimise aluseid.

Osalusdemokraatia vorm, mille puhul rahvas teostab oma võimu seadusloomes ja muudes küsimustes, mis esindusdemokraatias on riigikogu ja valitsuse pädevuses, on otsedemokraatia.

Osalusveeb www.osale.ee

Osalusveeb on võimalus kaasa rääkida ühiskonnas toimuva suhtes ning esitada valitsusele ettepanekuid. Siit leiad osalusveebi üle kolinud kodanikuportaali TOM (täna otsustan mina)

Osalusveebis saad: esitada valitsusele ideid ja ettepanekuid; koguda allkirju kodanikualgatuse toetuseks; avaldada arvamust töös olevate eelnõude suhtes; otsida õigusakte või strateegiadokumente

Juhtumikirjeldused kaasamisest <https://www.osale.ee/?id=20>

Ideed ja hääletus <https://www.osale.ee/ideed/>

Miks kaasata, vaata youtube'ist.

Antud teema on otseselt seotud kaasamise temaga meie aine loengus Sektoritevahelised suhted.

Kodanikuühiskond <http://www.ngo.ee/245>

Inimeste omaalgatuslik koostöö oma huvide järgimiseks ning avalike asjade arutamises ja otsustamises osalemiseks, samuti seda koostööd võimaldavad ühendused, võrgustikud ja institutsioonid. (EKAK definitsioon)

Riigist ja ärielust suhteliselt sõltumatu ühiskonnasfäär, mille sees üksikindiviidid ja rühmad teevad koostööd selleks, et edendada oma huve ja väärtusi. (vikipeedia)

Urmo Kübar kodanikuühiskonnast, vaata youtube'ist.

EKAK <http://www.ngo.ee/ekak>

Mitmes riigis (Eestis, Horvaatias, Inglismaal, Iirimaa, Kanadas ja Šotimaal) on välja töötatud raamistik avaliku sektori ja ühenduste koostöömiseks lepingu või strateegilise dokumendina – Eestis ongi selleks 12. detsembril 2002 Riigikogus kinnitatud EKAK. Venemaal, Lätis ja Leedus aga alles otsitakse ühenduste rolli ühiskonnas ja sobivat koostööleppes viisi. EKAK on dokument, mis määratleb avaliku võimu ja kodanikualgatuse vastastikku täiendavaid rolle ning koostöömise põhimõtteid avaliku poliitika kujundamisel ja teostamisel ning Eesti kodanikuühiskonna ülesehitamisel. 2004. aasta augustis kinnitas Vabariigi Valitsus ka EKAKi tegevuskava, mille rakendamist koordineerib siseministeeriumi juures kooskäiv ühenduste ning avaliku sektori ühiskomisjon.

Eesti kodanikuühiskonna arengu kontseptsiooni (EKAK) teksti loe siit:
<http://www.siseministeerium.ee/30410/>

Vabatahtlik tegevus

Selles loengus: vabatahtlikust tegevusest – milleks on see hea vabatahtlikule, organisatsioonile, ühiskonnale? Kust saada infot?

www.heategu.ee

www.euroopa.noored.ee

www.vabatahtlikud.ee

Narva-Jõesuu rand risustus hüdroelektrijaama lüüsidest läbi lastud saare tõttu ja kuna risu oli jõe suudmest Meresuuni, siis kutsuti ajakirjanduse vahendusel vabatahtlikke appi randa koristama:

Üle-Eestilised koristustalgud Teeme Ära 2008 olid väga populaarsed. Sealhulgas ka tudengite seas, kes oma vabatahtliku töö aruande esitasid aines Kolmas sektor:

Vabatahtlik on inimene, kes aitab teist inimest, ühiskonda võib teeb midagi ära oma vabast tahtest ja tasuta, väljaspool oma lähemate sõprade ja sugulaste ringi. Vabatahtlik võib olla igakuks, kellel on aega ja soovi midagi head ja kasulikku ära teha.

Vabatahtlik on aktiivne ja hooliv kodanik, kes tunneb huvi ümbritseva vastu ning on valmis ise käed külge lööma, et meie elukeskkonda paremaks muuta.

Vabatahtlik tegevus jaguneb:

1. omaalgatuslikuks ning organisatsioonide juhitud vabatahtlikuks tegevuseks. Omaalgatuslik vabatahtlik tegevus on vabatahtlikuna tegutsemine omal algatusel ja iseseisvalt.

Organisatsioonide korraldatud vabatahtlik tegevus on vabatahtlikuna osalemine mõne organisatsiooni algatatud ja korraldatud tegevustes.

2. ühekordseks ning regulaarseks vabatahtlikuks tegevuseks. Ühekordne vabatahtlik tegevus tähendab, et vabatahtlikud abistavad konkreetse tegevuse, ürituse või projekti läbiviimisel või reageerivad väljakutsele. Regulaarne vabatahtlik tegevus tähendab, et vabatahtlikud tegutsevad regulaarselt pikema aja jooksul.

Vabatahtlik teenistus on osa vabatahtlikust tegevusest, mida iseloomustavad kindel ajavahemik; selged eesmärgid, sisu, ülesanded, struktuur ja raamistik; kohane tugi ja juriidiline ning sotsiaalne kaitse.

Vabatahtlikke oodatakse nii ühekordsete ürituste ja ettevõtmiste juurde abiks kui ka jooksvalt organisatsioonide erinevates tegevustes kaasa lööma.

Vabatahtlikuna saad panustada näiteks noorsootöö, hariduse, sotsiaal-, kultuuri, keskkonna, tervishoiu või hoopis spordi valdkonnas.

Vabatahtlik töö võib näiteks pakkuda eneseteostust, luua uusi kontakte ning tutvusi, anda erinevaid töökogemusi, anda võimaluse olla kasulik ning aidata teisi, sisustada oma vaba aega, õppida uusi asju, avardada oma elukogemust ja palju muud.

Vabatahtliku kohustused:

- endale vabatahtlikult võetud kohustuste täitmine (s.h. kellaaegadest ja muudest kokkulepetest kinnipidamine);
- juhul kui endale vabatahtlikult võetud kohustusi mingil põhjusel ei saa täita (nt. kokkulepitud kellajal appi tulla), siis sellest eelnevalt organisatsiooni teavitada (sest sinuga on ju arvestatud!).

Aastatel 2007-2008 lähtuti vabatahtliku tegevuse toetamisel ja arendamisel eraldi dokumendist - vabatahtliku tegevuse arengukavast - mille elluviimine ja rahastamine olid seotud KATA ja selle rakendusplaaniga. Alates aastast 2009 on vabatahtliku tegevuse arengukavas kirjeldatud eesmärgid ja tegevused üle viidud otse KATA-sse (Kodanikualgatuse Toetamise Arengukava). Vaata <http://www.siseministeerium.ee/30297>.

5. detsember on rahvusvaheline vabatahtlike päev, mida tähistavad vabatahtlikud üle kogu maailma. Rahvusvahelise vabatahtlike päeva kuulutas ÜRO Peaassamblee välja 1985 aastal. Vabatahtlike päeva eesmärk on juhtida tähelepanu vabatahtlike panusele ühiskonnas ning vabatahtliku töö olulisele rollile kodanikeühiskonna arengus. Samuti on see päev võimaluseks tunnustada kõiki vabatahtlikke.

Youtube'is on hulganisti klippe vabatahtliku tegevuse tutvustamiseks, inspireerimiseks jne. Eesti keeles on vähe, aga kui kirjutada www.youtube.com otsingusse „volunteering“, saate vaadata inglisekeelseid väga mitmekesiseid klippe.

Loe kindlasti faile Vabatahtlikus tegevuses osalemine Eestis I ja II osa.

Vabatahtliku tegevuse väljakutsetest Eestis loe Anna Grambergi ja Margit Vutti artiklit Riigikogu toimetistes (2005): <http://www.riigikogu.ee/rito/index.php?id=11561&op=archive2>

Vabatahtliku tegevusega on seotud üks osa kursuse lõpphindest. Küll aga pole see kohustuslik vaid vabatahtlik ☺ Vaata ülesandeid.

Ajalugu ja tegevusvaldkonnad

Kaarel Vanamölder (siin on vaid lühikokkuvõte, loeng toimub auditoorselt)

Kodanikuliikumine

Rahva omaalgatuse teke 19. sajandi teisel poolel seltsiliikumise näol.

Omaalgatuslike organisatsioonide võrgustikuga löid eestlased võimalused osaleda omavalitsuste kaudu avalike asjade korraldamisel.

Inimeste koostöötahe tegi võimalikuks Eesti riikluse rajamise ja selle taastamise pärast okupatsioone.

Kodanikualgatused on enamasti spontaanselt tekkivad liikumised, mis väljendavad ja teenivad inimeste vajadusi. Püüdes elujõulisena leia nad endale aja jooksul institutsionaalsed vormid ning koha sootsiumis. Eesti kodanikualgatuslikud ettevõtmised (sh Muinsuskaitse Selts, Eesti Kodanike Komiteed jt) on olnud kesksel kohal Eesti ühiskonna muutmises 1980. aastate lõpul, olles siis sootsiumi teisenemise tegelikuks lähtejõuks.

Viimase kümne aasta jooksul on aga hoogsamalt arenenud mittetulundusühingute liikumine. Mittetulundusühingutena toimivad kodanikuühendused ja nn kolmas sektor on osutunud mitmete probleemide tõstatamisel ja lahendamisel avalik-õiguslikust ruumist ja ärisektorist

tõhusamaks — nad on kollektiivsed ja refleksiivsed ning kasutavad oma ressursse sihipäraselt ja ökonoomselt.

Eesti valitsusväline sektor on suhteliselt noor. Kolmanda sektori kujundamise algatused loodi 1980. aastatel. Nõukogude ajal aga selle sfääri arendamine oli võimatu (tugev keskvoim, plaanimajandus).

Eesti kolmanda sektori teadliku kujundamise algushetkeks võib pidada 90-ndate algust, millal Eesti sai iseseisvaks vabariigiks (Riigikogu Toimetised; 1400-5665; Nr2; 223).

Mittetulundusühingud valdkondade kaupa

Demokraatia ja rahvusvahelised arusaamad 80

Filantroopia ja kodanikualgatuse toetamine 35

Haridus ja kool 254

Harrastus ja ajaviide 302

Keskkond 55

Kultuur ja kunst 246

Kutsetöö, ametialane tegevus 129

Majanduse areng 46

Meedia ja massikommunikatsioon 20

Mittetulundusühingud valdkondade kaupa

Piirkondlik ja lähikondlik areng 107

Poliitika 12

Põllumajandus ja maaelu 54

Religioon 24

Riigi ja kodanike kaitse 35

Sotsiaalhoolekanne ja tervishoid 186

Sport 94

Õigus, huvid esindamine ja kaitse 179

Inimõigused 29

Muud 96

EMSLi rahvusvaheline tegevus <http://www.ngo.ee/4842>

EMSL on ligi kümme aastat olnud tihedates sidemetes kõigi olulisemate kolmanda sektori organisatsioonidega üle maailma. Oleme õppinud ja ise õpetanud. EMSL kuulub Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomiteesse, rahvusvahelisse kodanikuühiskonna organisatsiooni CIVIVUS ning Urmo Kübar on Euroopa kodanikuühenduste liidrite võrgustiku EUCLID liige (www.euclidnetwork.eu).

Civicus on Ülemaailmne Kodanikualgatuse Ühendus. EMSL on Civicuse liige alates 2000.a. ning edastab Civicuse 1200 liikmele teavet Eesti ühenduste ja kodanikuühiskonna arengu kohta. EMSLi koduleheküljel on saadaval Civicuse uudisteleht. Aastamaks on 100 USD.

EMSL osaleb alati ka CIVICUSE aastakonverentsidel, viies sageli läbi töögrupe ja tutvustades Eesti kogemusi.

Vaata ja telli Civicuse iganädalane uudiskiri maailma olulisemate sõnumitega siit:
<http://www.civicus.org/new/e-civicus.asp>

Lisaks kohalikule tööle aitame nõu ja jõuga ka teiste riikide sarnaseid organisatsioone ja rahvusvahelisi ühendusi. EMSLi tuntakse Euroopa Liidu institutsioonides kui professionaalset, hea mainega, kaasavat ja laia kandepinnaga esindusorganisatsiooni.

Vaata:

- National Council for Voluntary Organisations
- CIVICUS
- Charity Village
- Business in the Community
- Business for Social Responsibility
- Time Bank
- Voluntary Sector National Training Organisation
- Network for Good
- e-advocates
- Capitol Advantage
- National Council of Nonprofit Associations

Rahvusvahelisel areenil on EMSL mitmete teemade eestvedaja, sealhulgas nii avaliku sektori ja ühenduste vaheliste kokkulepete ja strateegiate teemal kui ühendusi puudutavas seadusloomes. Meil on rahvusvahelise organisatsiooniga tõsiselt vedanud sellise partneri näol Eestist Doug Rutzen, Rahvusvahelise Mittetulundusõiguse Keskus (ICNL).

Avaliku ja kolmanda sektori suhete mudelid

<http://www.emy.ee/uuringud/iljenko.rtf> põhjal

Youngi käsitus

Täiendusmudel (supplementary)

- mittetulundussektor osutab neid avalikke teenuseid, mis jäävad riigi poolt täitmata, kolmandal sektoril täiendav roll
- avaliku ja mittetulundussektori vahelised valdkonnad on jagatud
- kolmas sektor tegeleb rohkem kultuuri ja sotsiaalsete teenustega, sest nendes valdkondades on kodanike eelistused mitmekesised
- kolmanda sektori roll on väiksem aga homogeensetes sfäärides (nt riigikaitse).

Partnerlusmudel (complementary)

- riik ja kolmas sektor on partnerid
- riik annab raha avalike teenuste osutamisele ja mittetulundussektor täidab neid
- kolmas sektor tegutseb kohalikul tasandil ja seetõttu on teadlik kodanike vajadustest
- koostöö toimub sotsiaalsete teenuste sfäärides, mis nõuab suurt tähelepanu.

Vastandusmudel (adversarial)

- vastastikune mõju: mittetulundussektor püüab avaldada riigile mõju (et valitsus muudaks avalikku poliitikat jne)

- riik kas korrigeerib oma programme ja seadusi või vastupidi - piirab mittetulundussektori tegevust
- riik käitub enamuse huvidega arvestades
- riik kas finantseerib projekte või peab kolmas sektor tegutsema ilma rahalise toetuseta
- võivad olla täiesti erinevad eesmärgid ja huvid.

Salamoni ja Anheieri käsitus

Riigidominantne

- riik ise rahastab ja täidab avalikke teenuseid

Mittetulundussektori-dominantne

- mittetulundussektor tegeleb nii avalike teenuste rahastamise kui nende osutamisega

Duaalne

- riik ja kolmas sektor mängivad tähtsat rolli teenuste täitmisel, aga tegutsevad erinevates valdkondades.
- mittetulundussektoril on täiendav ja abistav funktsioon

Kaastöötamise mudel

- riik ja kolmas sektor töötavad koos
- riik toetab rahaliselt ja kolmas sektor osutab teenuseid
- toimub partnerlus

Näiteid:

USA

- USAs on eksisteerinud kõik Youngi mudelid
- Praegu on valdav täiendusmudel
- Mittetulundusühendused tegutsevad riigist sõltumatult, valitsusel on avalike teenuste osutamisel pigem passiivne roll
- Kolmas sektor on tugev tervishoius, kus 51% institutsioonidest on mittetulunduslikud.
- Osakaal sotsiaalsetes teenustes on 59%, kõrghariduses 49% Suurbritannia
- Mittetulundussektor riigi alternatiivina
- Praegune kolmas sektor on hästi organiseeritud, neil on tugev katusühendus
- Erasektori annetused on suured ja need liiguvad läbi usaldusväärsete fondide
- Kolmas sektor on võtnud endale väga palju ülesandeid
- Suhted riigiga on reguleeritud kokkulepetega ning kolmas sektor teostab täiendamisfunktsioone riigi suhtes

Soome

- Kolmas sektor teiste Euroopa arenenud maadega võrreldes väiksem
- 1990. aastatel Põhjamaad mõnedes sfäärides kriisid
- Tänane Soome kolmas sektor baseerub põhjamaisel heaoluriigimudelil, kus riik mängib heaolu tagamisel kodanikele olulist rolli
- Soomes domineerib täiendusmudel

Rootsi

- suhteliselt väike mittetulundussektor

- võib välja tuua kõik kolm mudelit
- suhted tekkisid vastandusmudelil ja arenesid täiendusmudelil
- partnerlusmudelil väiksem roll
- kõige olulisem vastandusmudel

Sektorite vahelised suhted

Selles loengus: kuidas toetavad üksteist era-, avalik ja kolmas sektor? Mida on üksteiselt õppida? Mida on tulemuslikum koos teha?

Vaata Toomas Hendrik Ilves riigi ja kodanikeühenduste suhetest youtube'ist.

Teenuse üleandmine <http://www.ngo.ee/teenused>

Igas ühiskonnas on hulk avalikke teenuseid, mille osutamisega saavad avalikust ja äri sektorist efektiivsemalt hakkama mittetulunduslikud ühendid.

2006. aastal pani EMSL koos kümnete kodanikuühenduste, kohalike omavalitsuste ja ministeeriumide esindajatega kokku avalike teenuste üleandmise hea tava. Nagu teisedki ühendid ja avaliku võimu suhete head tavad, ei ole ka see kellelegi kohustuslik dokument, küll aga soovitatav abimaterjal neile, kes soovivad avalikke teenuseid üle anda ja olla seejuures kindel, et protsess on läbi viidud hästi ning parimate tulemustega nii mõlema lepingupoole kui ka avalikkuse ehk teenuse kasutajate jaoks.

Avalike teenuste delegeerimine kodanikeühendustele <http://www.siseministeerium.ee/avalike-teenuste-delegeerimine-kodanikeuhendustele/>:

10.07.2010 a võttis Vabariigi Valitsus teadmiseks kontseptsiooni „Avalike teenuste lepingulise delegeerimise suunad mittetulundusühendustele“, mis on suunatud ühtsete põhimõtete kokkuleppimisele teenuste üleandmisel.

Kontseptsiooni eesmärk on tõsta teenuste kvaliteeti ja kättesaadavust ning aidata kaasa nii kohalike omavalitsuste kui teenuseosutajate võimekuse kasvule. Hetkel teevad 60% KOV-dest avalike teenuste osutamisel MTÜdega koostööd. Avalike teenuste osutamist delegeeritakse MTÜdele enim sotsiaal-, spordi ja kultuuri valdkondades.

Kontseptsiooni eesmärgiks on edendada ja ühtlustada nii kohalike omavalitsuste (KOV) poolt mittetulundusühendustele (MTÜ) avalike teenuste delegeerimise põhimõtteid kui leppida kokku MTÜ-dele suunatud arendustegevuste üldises koordineerimises. Lisaks lähtutakse sellest valdkonnaministeeriumide kavandatud arengusuundade elluviimisel ning KOV avalike teenuste delegeerimise juhendmaterjalide ja koolituste väljatöötamisel.

Eestis delegeerivad ligi 60% KOV avalike teenuste osutamist era- või kolmandale sektorile. Kõige rohkem on delegeerimine levinud sotsiaal- (44%), spordi- (15%) ja kultuuri-valdkonnas (10%).

Delegeerimise eesmärgiks on teenuse kvaliteedi ja kättesaadavuse parandamine ning avalike teenuste osutamiseks vajaliku üldise võimekuse tõstmine.

Avalike teenuste delegeerimisel antakse riigi või KOV teenuse osutamine üle eraõiguslikule juriidilisele isikule. Seejuures jääb vastutus ja kontroll teenuse pakkumise üle omavalitsusele. Delegeerimist kasutatakse ka nendel juhtudel, kui KOV ei ole oma ressursidega võimeline tagama teenuse kvaliteeti või kättesaadavust.

Regionaalministri ülesandeks on kontseptsiooni üldine koordineerimine, samuti ministeeriumide nõustamine ja juhendamine kavandatud arengusuundade elluviimisel. Nii valitsusasutustele kui kohalikele omavalitsustele töötatakse välja juhend avalike teenuste delegeerimise kohta.

Kontseptsioon tugineb Siseministeeriumi tellimusel on valminud analüüsile „Kohaliku omavalitsuse üksuste avalike teenuste lepinguline delegeerimine kodanikeühendustele“ (Praxis, 2009) Analüüs annab ajakohase ülevaate avalike teenuste delegeerimise hetkeolukorrast kodanikeühendustele ning annab soovitusi antud teema edasiarendamiseks. Antud valdkonna edendamine on omakorda seotud Eesti kodanikuühiskonna arendamise kontseptsiooni (EKAK) eesmärgiga „Avalike teenuste pakkumise üldiste standardite ning nende osutamise kodanikeühendustele delegeerimise põhimõtete ja korra väljatöötamine“.

Kaasamine <http://www.ngo.ee/kaasamine> ja <http://www.siseministeerium.ee/16792/>

Kaasamine – ühenduse liikmeskonna või sihtrühma paremini rakendamine või aktiveerimine oma eesmärkide teostamisel ja nende üle otsustamisel; avaliku võimu või äriettevõtete tegevus, mille sihiks on anda kodanikele või neid esindavatele ühendustele võimalus osaleda neid mõjutavate otsuste tegemisel.

Kaasamine iseenesest ei ole Eesti ühiskonnas midagi uut. Mida tähendab kaasamine? Kaasamist võib käsitleda erinevates kontekstides. Laiemalt võib kaasamist vaadelda meie igapäevaelu tasandil. Me kaasame oma pereliikmeid, sõpru ja kolleege erinevatel eesmärkidel ja viisidel, näiteks ühistesse ettevõtmistesse, aruteludesse. Soovime, et meie tegutsemise motiive ja eesmärke mõistetak ja toetataks. Osapoolte veenmiseks kasutame me erinevaid meetodeid, mõnikord meie ettevõtmisega kooskõlas olevaid, kuid vahel ka sobimatuid.

Kaasamine avalikus sektoris on aga tegevus, mis mõjutab meid ühiskonnaliikmetena hoopis laiemalt. Avalikus sektoris peame kaasamisega silmas partnerlust kaasatavate osapooltega/huvigruppidega strateegiliste dokumentide (näit. eelnõude, kontseptsioonide, strateegiate) väljatöötamisel. Õigusloomevallas toimuv kaasamine või kaasamata jätmise mõjutab meid ja meie igapäevaelu läbi parlamendis vastuvõetud seaduste, valitsuse määruste ja korralduste.

Seetõttu on oluline, et me saaksime ühiskonnaelu kujundamises osaleda. Huvigruppe ja avalikkust kaasatakse õigusloome ja, laiemalt, otsustetegemisse erineval määral. See ongi koht, kus tõuseb esile vajadus kaasamise hea tava järele.

Kaasamispraktika on avalikku sektorit silmas pidades erinev - siin leidub nii häid kui ka halvemaid näiteid.

Kaasamise hea tava on põhimõtete kogum, millest lähtuvalt teevad koostööd kodanikuühendused, huvigrupid, avalikkus ja avalik sektor. Kaasamise hea tava on mõeldud soovituslikuna nii avalikule sektorile kui ka kodanikuühendustele. Ka kodanikuühendustel on vajadus oma liikmeid kaasata. Kokkuleppeid täidetakse alati kahepoolselt ja see tava on seeläbi lähtekohaks mõlemale osapooltele.

Kaasamise hea tava on tänaseks sõnastatud, kuid ei ole veel kuulutatud nõ ametlikuks dokumendiks. Tava koostasid ühisel jõul kodanikuühenduste ja avaliku sektori esindajad. See dokument on koostatud mõlemate osapoolte arvamusi, huve ja eeldusi arvestades.

Vaata, miks kaasata (meeldetuletuseks) youtube'ist.

PPP ehk Public-Private Partnership http://en.wikipedia.org/wiki/Public-private_partnership ehk avaliku ja erasektori partnerlus.

Lisalugemiseks raamat „Avaliku ja erasektori partnerlus“, mida saab ka Narva kolledži raamatukogust.

Teemaga seondub seminar PPP-st.

Rahastamine

Selles loengus: kust saab kolmas sektor raha tegutsemiseks?

Kolmas sektor saab toetust põhiliselt kolmest allikast (<http://www.ngo.ee/3653>):

- fondidest (kohalikud ja rahvusvahelised, nt <http://www.ngo.ee/ngofond>),
- avalikust sektorist (riigi eelarve, lepingute ja riigihangete kaudu),
- heategevuse, toetuste ja ühisprojektide kaudu eraannetatelt ja firmadelt.

Ühenduste rahastamisest riigieelarvest: <http://www.ngo.ee/rahastamine> ja <http://www.siseministeerium.ee/rahastamine/>

Loe ka Kodanikuühiskonna Sihtkapitali kohta <http://www.kysk.ee/> ja <http://www.ngo.ee/sihtkapital>.

Turundus mittetulundussektoris

Selles loengus: mis on turundus ehk marketing? Mille poolest sarnaneb ja erineb turundus äris ja mittetulundussektoris? Mida peaks igaüks, sh ametnik teadma turundusest?

Vaata ka seminariülesannet.

Konspekt „Marketing – võimalus ja vahend tulemuste saavutamiseks“ Kristina Mänd

Marketing on protsess, mille käigus kavandatakse ja viiakse ellu programme, mille eesmärgiks on kujundada, ehitada ja säilitada tulutoovaid suhteid oma sihtgruppidega, et rahuldada indiviidi vajadusi ning saavutada organisatsiooni eesmäärke. (Ameerika Marketingi Assotsiatsioon 1985)

Marketingi eesmärk on muuta inimeste käitumist. (Näited raamatust lk 5)

Marketingitegevuse planeerimine on sama, kui müüa BMW-d, heategevuskontserti või haldusreformi. Protsessi mõjutavad tegurid on erinevad.

Mittetulundusliku marketingi omapära (lk 8)

1. Raha vähe
2. Info usaldusväärsusega probleemid, sest küsimused on isiklikud, inimesed valetavad, nt sekspartnerite arv
3. Ükskõiksus, nt keenia vaesed
4. Palutakse teha radikaalseid muudatusi, nt turvavöö, ülekäigurada, doonorlus

5. Idee kujundamine vastavalt tarbijale. Hambapasta tuubi kuju kerge muuta, verd saab doneerida ainult nõela abil.

6. Info kättetoimetamine ja levitamine (suur hulk, keeruline)

7. Ohverdamisest tulenev kasu pole nähtav, kasu saavad teised, nt keenia lapsed

8. Raske meedias käsitleda, nt filmis, ajakirjanduses (lk 11 lugeda)

Mittetulunduslik marketingiinimene palub sihtgrupi liikmetel vahetada midagi, mis on neile väärtuslik, millegi vastu, mida pakub ühendus ja mis on kasulik ühiskonnale. Rahulolu.

Ajaloost (lk 12)

Tootekeskne – hea toode toob kliendid ise kohale (raadio, auto, elektrivalgus)

Müügikeskne – reklaam, müügiagendid – veenmine, et nende toode on teistest parem

Kliendikeskne – esmalt uuritakse sihtrühma ootusi, vajadusi; selle järgi kujundatakse toote kirjeldus, hind, pakend, levik

Marketingiplaan

Organisatsiooni analüüs

Missioon Narva kolledži missioon on pakkuda õppijatele parimaid võimalusi enesearenguks ja kvaliteetse hariduse omandamiseks, aidata ühiskonnas kaasa teadmiste rakenduslikkusele ning Eesti riigis eri kultuuride ja kultuurikandjate sidususe arengule.

Siht Peamine muutuja, mida org rõhutab (turuosa, kasum, reputatsioon)

Eesmärk annab sihile numbrilise tähenduse, mõõdetav.

Visioon ehk tahteruum – nägemus tulevikust

Kultuur ja struktuur – väärtused, veendumused, kollektiivne identiteet, positsioneerimine

Tugevused, nõrkused – SWOT

Väliskeskkond (lk 43) – kontrollimatud jõud, millega peab arvestama (poliitiline, majanduslik, looduslik, tehnoloogiline, kultuuriline, demograafiline)

Töö keskkond – turud, kliendid, konkurendid, levitajad, varustajad, vahendajad, publik

Võimaluste sõelumine ja valimine (lk 51)

Turu määratlemine

Massimarketing

Toote diferentseerimine

Sihtgrupimarketing

Turu segmenteerimine

Demograafiline – vanus, sugu, pere suurus, faas, sissetulek, amet, haridus, rahvus jne

Geograafiline – rahvused, riigid, regioonid, asumid, linn, maa jne

Psühhograafiline – klassikuuluvus, elulaad, isiksuslikud tunnused, väärtushinnangud, hoiakud, uskumused, elustiil

Käitumiskeskne – teadmised, tarbimisharjumused, reageeringud toote suhtes

Pareto reegel ehk 80/20 protsendi reegel: 80% toodetest tarbib 20% klientidest, 20% toodetest tarbib 80% klientidest.

Vastavale tootele sobiva grupi valimine

Kõigepealt kindlaks teha toote kõige intensiivsemad kasutajad, seejärel mõelda turuosa ja võimaluste peale. Peasegmendi kõrval tasub üritada toodet müüa ka teistele gruppidele.

Sihtturu valik ja asetumine

Substantsiaalsus – peab olema piisavalt suur, et õigustada jõupingutusi ja kulutusi

Homogeensus ehk ammendavus – ühtlaste omadustega, reageerib sarnaselt

Heterogeensus ehk vastastikku välistav – piisavalt eristuv teistest segmentidest

Kättesaadavus – peab olema majanduslikult mõttekas kommunikatsiooni ja levitamise seisukohast

Mõõdetavus – suurus, ostujõud, baasvajadused peaks olevad mõõdetavad

Pakkumise kujundamine – marketingikogumiku koostamine

Omavahel kooskõlas oleva muutuvate omadustega ahel, mille iga liige mõjutab teisi ja mille iga liige väärib võrdset tähelepanu:

1. toode/teenus/projekt/idee – Product – mis see on?
2. maksumus – Price – mis maksab
3. levitamine – Place – kus levitatakse, kus osta saab?
4. protsess – Process – protsess, kuidas?
5. reklaam – Promotion
6. personal – Personnel – kes pakub, nt teenindus
7. asukoht – Plant – kes teeb, kus?

Kui ühte neist ei saa muuta, saab ülejäänud kuute.

Kasutada tuleb kõiki p-sid

Toode/teenus (lk 67)

Teenuse pakkumine võib olla seotud füüsilise tootega või mitte. Nt lennusõit + toit

Suur uuendus

Väiksem uuendus

Modifikatsioon

Teenus üksi on lihtsalt teenus. Teenus kaubamärgi, koolitatud personali ja väikese kingitusega on hea teenus. Teenus, mis baseerub kliendiuuringutel ja turuanalüüsil, ning mida saab pidevalt täiendada, on kvaliteetteenus.

Läbikukkumise põhjused:

Turuanalüüs 45%

Teenus 29%

Marketingitegevus 25%

Kõrgemad kulud 19%

Konkurendid 17%

Elutsükkel ja selle planeerimine (lk 68):

Kujundamisfaas

Juurutamisaas

Kasvufaas

Küpsusfaas

Langusfaas

Kadumisaas

Sageli küsitakse projekti kirjutamisel, mis saab edasi kui küsitud toetus lõpeb.

Hinnapoliitika ja maksumus (lk 70)

Maksumus organisatsioonile, maksumus kliendile ja maksumus keskkonnale.

„Mida ma küsin kliendilt vastutasuks oma „tasuta” teenuse eest?”

Majanduslikud kulud

Vanade ideede, väärtuste ja maailmavaadete ohverdamine

Vanade käitumisharjumuste ohverdamine

Aja ja energia ohverdamine

Levitamispoliitika: kanalid ja logistika (lk 74)

Marsruut ehk teekond, mille kaudu see toode liigub pakkujalt kliendini ja mõnikord sealt tagasi. Levitamise strateegiad toovad kliendi ja pakkuja kokku ajas ja ruumis, et saaks toimuda vahetus.

Levitussüsteem peab peegeldama nii org üleüldist strateegiat kui ka toodete erivajadusi.

Näited lk 75, 76

Protsess (lk 77)

Et sebmist liiga palju poleks

Et ei oleks dubleerimist ega auke

Et oleks minimaalselt vahelülisid

Ebasoodsa protsessi kulutuste vähendamine organisatsioonile ja kliendile (nõustamine internetis eeldab interneti kasutusvõimalust; nõustamiskabinetti minek eeldab transpordi kasutamist jne)

Kes mille eest vastutab

Läbirääkimised varustajatega, töötajatega

Personal (lk 77)

Kompetentsus

Oskused

Koolitusvajadus

Õigete inimeste palkamine

Ümberasetamine

Motiveerimine

Vallandamine

Marketingikommunikatsioon ehk reklaam (lk 81)

Sõnum

Vahendite valik

Infokanali valik

Infoallika valik

Tagasiside

Avaliku arvamuse kujundamine

Institutsionaalne reklaam

Toote reklaam

Kaubamärgi reklaam

Klassifitseeritud reklaam

Müügireklaam

Ajakirjad, ajalehed, raadio, TV, internet, välimeedia (posterid, kuulutustahvlid, märgid, taevasse kirjutamine), pisivahendid (pliiatsid, kalendrid), sildid (bussides, bussidel, autodel), kataloogid, käsiraamatud, viited, programmid, menüüd, otsepostitus.

Meediakanali valimisel arvestada nende tugevuste ja nõrkustega.

Organisatsiooni asukoht

Kas kontor või toote pakkumise koht on sobiv nii organisatsioonile kui kliendile?

Persoonibränd

Turundusega seostub sõna „bränd“. Mis on persoonibränd ja kuidas seda saavutada/luua, saab näiteks lugeda <http://www.minubrand.ee/> või <http://www.facebook.com/persoonibrand>

Vaata ka klippe persoonibrändi kohta, esmamulje tähtsusest, persoonibrändi guru selgitust youtube'ist.

Vaata ka teisi klippe, mis reageerivad Youtube'is otsingufraasile „personal branding“.

Seminarid

Seminar Eesti erakondadest

Riigikogus on esindatud kuus erakonda, vaata <http://www.riigikogu.ee/index.php?id=31537>.
Nagu teate, erakonnad ehk parteid on juriidilises mõttes mittetulundusühingud. Seepärast neist ka räägime selles aines.

Eesti Keskerakonna fraktsioon - 28 liiget

Eesti Reformierakonna fraktsioon - 31 liiget

Isamaa ja Res Publica Liidu fraktsioon - 19 liiget

Sotsiaaldemokraatliku Erakonna fraktsioon - 10 liiget

Erakond Eestimaa Rohelised fraktsioon - 6 liiget

Eestimaa Rahvaliidu fraktsioon - 6 liiget

1) jagunege 3 rühma:

1. rühm võtab Keskerakonna ja Rohelised

2. rühm võtab Reformierakonna ja Rahvaliidu

3. rühm võtab IRL-i ja Sotsiaaldemokraadid

2) palun tooge välja mõlema erakonna puhul TEIE arvates plussid ja miinused. Kindlasti kasutage abimaterjalina erakonna kodulehekülge, nende programmi, ajakirjandust (näiteks www.epl.ee, www.postimees.ee, www.err.ee). Põhjendage oma arvamust.

Seminar rahvusseltsidest

Ülesanne 1

Milliseid rahvusseltse tead?

Mida nad teevad?

Miks nad tegutsevad? Mida tahavad?

Kas oled mõne rahvusseltsi liige?

Ülesanne 2

Jaguneme gruppideks.

Eesti rahvusest üliõpilased moodustavad ühe rühma (4-6 inimest).

Vene rahvusest üliõpilased moodustavad ühe rühma (4-6 inimest).

Ülejäänud üliõpilased moodustavad oma rühma, sõltumata rahvusest.

Eestlaste rühm loob vene rahvusseltsi. Kirjeldab, millega nemad tegeleksid, kui oleksid vene rahvusselts Eestis. Milliseid üritusi korraldaks, millega tegeleks, kui sageli kohtuks, mis oleks seltsi eesmärk, millised oleks suhted teiste rahvusseltsidega jne. Mida teeks oma liikmeskonna suurendamiseks...

Venelaste rühm loob eestlaste rahvusseltsi. Kirjeldab, millega nemad tegeleksid, kui oleksid eesti rahvusselts Venemaal. Milliseid üritusi korraldaks, millega tegeleks, kui sageli kohtuks, mis oleks seltsi eesmärk, millised oleks suhted teiste rahvusseltsidega jne. Mida teeks oma liikmeskonna suurendamiseks...

Segarühm loob eesti, vene või mõne muu rahvusseltsi Maltal (või mujal, vahet pole). Kirjeldab, millega nemad tegeleksid. Milliseid üritusi korraldaks, millega tegeleks, kui sageli kohtuks, mis oleks seltsi eesmärk, millised oleks suhted teiste rahvusseltsidega jne. Mida teeks oma liikmeskonna suurendamiseks...

Seminar PPPst (Public-Private Partnership ehk sektoritevaheline koostöö)

1. ülesanne

Leidke hea näide PPP-st. Tehke selgeks iga sektori roll selles konkreetses projektis.

2. ülesanne

Mõelge välja teie grupile meelepärane ja huvitav projekt, mida oleks tulemuslikum teha kõigi kolme sektori koostöös. Kirjeldage iga organisatsiooni panust ja eeliseid teiste ees.

Tutvustage grupitöö tulemusi teistele gruppidele.

Teised grupid esitavad kiuslikke küsimusi.

Seminar riigiportaalis

Tutvu iseseisvalt www.eesti.ee.

Meie edasine tutvus keskendub sektsioonile „kodanikule“ <http://www.eesti.ee/est/kodanik>.

1. ülesanne

Logi sisse ja tutvu iseseisvalt

2. ülesanne

Loo endale ametlik e-posti aadress @eesti.ee ja telli endale e-valijakaart. Edaspidi ei tule sulle valimiste eel paber kandjal valijakaarti vaid e-posti teel. Sellega säästetakse paberit ja kindlustatakse, et valijad saavad kaardi igal juhul kätte.

3. ülesanne

Kontrolli oma andmeid rahvastikuregistris ja teistes andmebaasides (juhiloa, haridus, kinnisvara jne). Kui leiad enda kohta valesid andmeid, leia võimalus parandada või veast teatada.

Leia oma passipilt.

4. ülesanne

Mis Sind kõige rohkem üllatas riigiportaalis?

Seminar mittetulunduslikust ja sotsiaalsest reklaamist

Mittetulundusliku või sotsiaalse reklaami näiteid

<http://www.youtube.com/watch?v=RMEMXUFBpk0> sotsiaalkampaania HIV 2008

<http://www.youtube.com/watch?v=UpdKUbvrGsI> Käed on hoidmiseks, mitte karistamiseks

<http://www.youtube.com/watch?v=IUfXC4o4y4g&NR=1> Laps ei ole nukk - Trumpet

<http://www.youtube.com/watch?v=-Ryib7WfVXg> Elusana oled sa ilusam

<http://www.youtube.com/watch?v=cv54oNTY3EA> Ära ole topis! Liiguta!

<http://www.youtube.com/watch?v=NIQw0aAQIos> Ära tapa oma sõpra. Kinnita tagaistmel turvavöö!

<http://www.youtube.com/watch?v=28atSlmWM0U&NR=1> Märka ratturit

<http://www.youtube.com/watch?v=nKctggPZQRY> Helkur

<http://www.youtube.com/watch?v=J4t7H2taOrg> Palju sina jood?

<http://www.youtube.com/watch?v=PbQ4JNpXPTY> Super Bowl XXXVIII Commercial - Shards O Glass

<http://www.youtube.com/watch?v=ldHF6PFUukw> "Does God exist?" -- Social campaign on education

<http://www.youtube.com/watch?v=JndtG8Y7yfw> award winning anti smoking commercial

<http://www.youtube.com/watch?v=oqcd99omc3E> Open your mouth

Ülesanne

- Töötage välja üks sotsiaalne kampaania
- Toetuge loengumaterjalile ja õppige näidetest
- Üllatage meid